

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

ПРЕМИЈА		25. 07. 2023	
Оргјед.		Иницијал	ФАКУЛТЕТ
05	7507		

1. Одлука Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу

На седници Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу, одржаној 14.06.2023. године у Крагујевцу, одлуком бр. IV-03-423/29 формирана је Комисија за оцену и одбрану завршене докторске дисертације под називом „Карактеризација биљних врста представника рода *Syclamen* са подручја Србије – хемијска и фармаколошка анализа“ кандидата Ксеније Обрадовић, у следећем саставу:

- 1) др Ана Барјактаревић, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Фармацеутска технологија, председник
- 2) др Данијела Пецарски, научни сарадник Технолошко-металуршког факултета Универзитета у Београду за ужу научну област Биотехнологија - Фармацеутска технологија, члан
- 3) др Марија Марковић, виши научни сарадник Института за шумарство у Београду за ужу научну област Биологија, члан

Комисија је прегледала и проучила докторску дисертацију кандидата Ксеније Обрадовић и подноси Наставно - научном већу следећи извештај.

2. Извештај комисије о оцени и одбрани завршене докторске дисертације

2.1. Опис докторске дисертације

Докторска дисертација кандидата Ксеније Обрадовић под називом „Карактеризација биљних врста представника рода *Cyclamen* са подручја Србије – хемијска и фармаколошка анализа“ урађена је под менторством проф. др Снежане Цупаре, редовног професора Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, за ужу научну област Фармацеутска технологија.

У уводном делу дисертације, кандидаткиња је на свеобухватан, јасан и прецизан начин и цитирајући релевантну литературу изложила актуелна сазнања о таксономији, распрострањености, етимологији, ботаничким карактеристикама, употреби, хемијском саставу и фармаколошкој активности врста *Cyclamen hederifolium* и *Cyclamen purpurascens*. Наведена докторска дисертација представља оригиналну научну студију чији је предмет хемијска и фармаколошка карактеризација дванаест различитих екстраката луковица *Cyclamen hederifolium* и *Cyclamen purpurascens*, самониклих биљних врста рода *Cyclamen* које расту у Србији.

Циљеви и хипотезе су јасно дефинисани и изложени, и у складу су са одобреном пријавом тезе. Избор биљног материјала (*Cyclamen hederifolium* и *Cyclamen purpurascens*) заснован је на широкој традиционалној употреби различитих врста рода *Cyclamen* и потенцијалној употреби у савременој медицини. Како ове две врсте расту у Републици Србији и користе се у традиционалној медицини у лечењу карцинома, циљ ове докторске дисертације био је хемијска и фармаколошка карактеризација екстраката луковица испитиваних врста.

Материјал и методологија рада су детаљно и прецизно формулисани и подударaju се са одобреном пријавом тезе. Наведена докторска дисертација представља оригиналну научну студију. За добијање екстраката употребљена су три различита растварача - вода, 70% етанол и ацетон. Водени, етанолни и ацетонски екстракти су припремљени од биљног материјала (луковица) сакупљеног у два различита вегетациона периода (пролеће и јесен). Хемијска карактеризација односила се на одређивање садржаја укупних фенола, флавоноида и сапонина, а фармаколошка карактеризација на испитивање антиоксидационе, антимикуробне и антитуморске активности свих испитиваних екстраката. Садржај укупних фенола одређен је методом по *Folin-Ciocalteu*-у, а садржај укупних флавоноида колориметријском методом базираном на формирању комплекса између флавоноида и алуминијум хлорида. Садржај укупних сапонина испитан је тестом ванилин-сумпорне киселине. Антиоксидациона активност екстраката је процењена помоћу пет различитих *in vitro* тестова (DPPH, ABTS, TRP, FRAP и CUPRAC). Антимикуробна активност екстраката је испитана на Грам-позитивним и Грам-негативним бактеријама и једној гљивици применом микродилуционе методе. Антитуморска активност свих екстраката испитана је МТТ тестом на хуманим ћелијама карцинома грлића материце (HeLa), хуманим ћелијама карцинома колоне (HCT-116) и хуманим ћелијама карцинома плућа (A549).

Резултати истраживања су систематично приказани и добро документовани табелама (укупно 12), графиконима (укупно 26) и сликама (укупно 4). Приказ резултата је прегледан и разумљив. Водени, етанолни и ацетонски екстракти луковица *Cyclamen hederifolium* и *Cyclamen purpurascens* садрже феноле, флавоноиде и сапонине, а концентрације наведених једињења зависе од врсте растварача употребљеног за

екстракцију, биљне врсте и вегетацијског периода у коме је биљни материјал прикупљен. Сви испитивани екстракти луковица *C. hederifolium* и *C. purpurascens* испољавају антиоксидационо дејство. Утврђена је корелација садржаја укупних фенола и флавоноида и индекса антиоксидационог потенцијала. Сви испитивани екстракти су испољили антимикробну активност према испитиваним сојевима, при чему је интензитет активности варирао у зависности од врсте микроорганизма, типа екстракта и вегетационог периода. Испитивани екстракти показали су антитуморско дејство ка свим туморским ћелијским линијама. Степен инхибиције вијабилности ћелија разликовао се у односу на тип екстракта и ћелијску линију.

У поглављу Дискусија детаљно су анализирани и објашњени резултати истраживања уз поређење са доступним и релевантним литературним подацима.

2.2. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Различите врсте рода *Cyclamen* су широко испитиване, у смислу хемијског састава и биолошке активности. Данас је познато њихово антиинфламаторно, антиноцицептивно, антимикробно, спермицидно, антипаразитарно, антиоксидационо и антитуморско дејство. *Cyclamen hederifolium* Ait. и *Cyclamen purpurascens* Mill. расту на територији Републике Србије, а њихова употреба је спорадична у оквиру традиционалне медицине. Испитивањем хемијског састава различитих врста циклама, откривено је присуство различитих биоактивних једињења, носиоца лековитих својстава посматраних врста. Значај ове студије је у допуни постојећих сазнања о хемијском саставу и фармаколошкој активности врста *Cyclamen hederifolium* и *Cyclamen purpurascens*. За врсте које расту у Србији постоји мали број доступних података. С' обзиром да су доступни подаци оскудни, један од циљева је била хемијска карактеризација испитиваних екстраката у смислу садржаја укупних фенола, флавоноида и сапонина. Како на садржај активних принципа утичу поларност растварача употребљеног за екстракцију и вегетациони период у коме се биљка налази у тренутку прикупљања, анализирани су водени, етанолни и ацетонски екстракти луковица испитиваних врста, прикупљаних у пролеће и јесен. Досадашња истраживања су показала да су екстракти луковица ове две врсте циклама богати сапонинима, за које се сматра да су одговорни за већину биолошких активности ових биљних врста. У овом истраживању је поред сапонина испитан и садржај фенола и флавоноида, као једињења која могу бити носиоци различитих фармаколошких активности.

За процену антиоксидационе активности водених, етанолних и ацетонских екстракта луковица *C. hederifolium* и *C. purpurascens* коришћено је пет различитих *in vitro* тестова (DPPH, ABTS, TRP, CUPRAC и FRAP), док је у претходним истраживањима коришћен мањи број. Такође је утврђена и корелација између индекса антиоксидационог потенцијала свих испитиваних екстраката луковица обе биљне врсте и садржаја укупних фенола и флавоноида, што до сада није испитивано.

Антимикробна (антибактеријска и антифунгална) активност екстраката различитих врста рода *Cyclamen* генерално је потврђена у неколико истраживања, али подаци о врстама *C. hederifolium* и *C. purpurascens* које су предмет ове докторске дисертације су оскудни. У овој дисертацији први пут је антимикробна активност посматраних врста испитивана микродилуционом методом, на већем броју сојева микроорганизма (бактерија

и гљивице) за разлику од претходно спроведених истраживања. Такође, испитани су екстракти израђени помоћу растварача различите поларности (водени, етанолни и ацетонски), док истраживања других аутора нису била свеобухватна у том смислу.

Резултати претходно публикованих студија показали су да сапонини и цели екстракти различитих врста циклама испољавају цитотоксични ефекат ка различитим туморским ћелијским линијама. Цитотоксичност врста *C. hederifolium* и *C. purpurascens* је описана у свега пар студија. На основу података доступних у литератури, циљ је био испитати цитотоксично дејство врста циклама које расту у Р. Србији ка ћелијским линијама карцинома против којих се иначе екстракти користе као део традиционалне медицине. Према до сада доступној литератури, ово је први извештај о цитотоксичној активности ендемских врста *C. hederifolium* и *C. purpurascens* са природних станишта Р. Србије. У овој дисертацији се први пут прати вијабилност ћелија након третмана туморских ћелија растућим концентрацијама екстраката, у три различита времена инкубације (24, 48 и 72 сата). Хумане ћелијске линије карцинома грлића материце (HeLa), карцинома колоне (HCT-116) и карцинома плућа (A549) су одабране сходно традиционалној употреби *C. hederifolium* и *C. purpurascens*.

У овој докторској дисертацији се први пут наводи поређење хемијског састава и фармаколошких ефеката водених, етанолних и ацетонских екстраката луковица *C. hederifolium* и *C. purpurascens*, прикупљаних у два вегетациона периода. Хемијски састав и фармаколошки ефекти *C. hederifolium* и *C. purpurascens* допуњују постојећа сазнања. Како су обе врсте недовољно испитане, резултати ове дисертације би могли бити основа за будућа испитивања.

2.3. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Претрагом доступне литературе прикупљене детаљним и систематским претраживањем биомедицинских база података "PubMed" и "CoBSON", уз коришћење одговарајућих кључних речи: „*Cyclamen hederifolium*“, „*Cyclamen purpurascens*“, „antioxidant activity“, „antimicrobial activity“, „cytotoxic activity“, нису пронађене сличне студије по питању дизајна и методолошког приступа. Сходно наведеном, Комисија констатује да докторска дисертација кандидата Ксеније Обрадовић под називом „**Карактеризација биљних врста представника рода *Cyclamen* са подручја Србије – хемијска и фармаколошка анализа**“ представља резултат оригиналног научног рада.

2.4. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

А. Лични подаци

Ксенија З. Обрадовић (рођена Којичић) је рођена 22.08.1992. у Крагујевцу. Основну школу „Светозар Марковић“ у Лапову завршила је са одличним успехом. Средњу медицинску школу „Сестре Нинковић“ у Крагујевцу, завршила је као носилац Вукове

дипломе 2011. године. Интегрисане академске студије фармације на Факултету медицинских наука, Универзитета у Крагујевцу уписала је школске 2011/12. године. Током средње школе и студија била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Дипломирала је 2016. године, са просечном оценом 9,38 (девет и 38/100) и оценом 10 на дипломском испиту. Била је учесник 56. конгреса биомедицинских наука Србије одржаног 2015. године и Првог фармакотерапијског приступа одржаног 2016. године.

Постдипломске студије је уписала школске 2016/17. године на Факултету медицинских наука у Крагујевцу на смеру Истраживања у фармацији. Положила је усмени докторантски испит 30.10.2018. године са оценом 9. Дана 19. фебруара 2020. године на седници Наставно-научног већа Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, усвојен је Извештај о научној заснованости теме докторске дисертације под називом „Карактеризација биљних врста представника рода *Cyclamen* са подручја Србије – хемијска и фармаколошка анализа“.

Поседује лиценцу Фармацеутске коморе Србије и тренутно је запослена у Крагујевцу, у Апотекарској установи „БЕНУ“ (радни однос засновала 2017. године).

Аутор је више стручних радова у домаћим и страним часописима, као и сажетака на међународним и домаћим научним скуповима.

Б. Списак објављених радова (прописани минимални услов за одбрану докторске дисертације).

- 1) **Kojicic K**, Arsenijevic A, Markovic M et al. Chemical and pharmacological characterization of aqueous and ethanolic extracts of *Cyclamen hederifolium* Ait. (Primulaceae) tuber. *Vojnosanit Pregl* 2021; 78(5): 532–41. **M23**
- 2) Pinto D, Franco SD, Silva AM, Cupara S, Koskovic M, **Kojicic K**, Soares S, Rodrigues F, Sut S, Dall'Aqua S, Oliveira B. Chemical characterization and bioactive properties of a coffee-like beverage prepared from *Quercus cerris* kernels. *Food Funct* 2019; 10: 2050–60. **M21**
- 3) Cirovic T, Radovanovic Barjaktarevic A, Ninkovic M, Bauer R, Nikles S, Brankovic S, Markovic M, Jovanovic V, Ilic M, Milovanovic O, **Kojicic K**, Cupara S. Biological activities of *Sanguisorba Minor* L. extracts - in vitro and in vivo evaluations. *Acta Pol Pharm - Drug Res* 2020; 77: 745-58. **M23**

2.5. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Сprovedено истраживање је у потпуности усклађено са пријавом теме докторске дисертације. Циљеви истраживања и примењена методологија су идентични са одобреним у пријави тезе. Докторска дисертација кандидата Ксеније Обрадовић садржи следећа поглавља: Увод, Циљеви и хипотезе, Материјал и методе, Резултати, Дискусија, Закључци и Литература. Теза је написана је на 81 страни и садржи 12 табела, 26 графикана и 4 слике. Поглавље Литература садржи 119 цитираних библиографских јединица из иностраних и домаћих стручних публикација.

На основу претходно изнетих чињеница, Комисија сматра да завршена докторска дисертација кандидата Ксеније Обрадовић под називом „**Карактеризација биљних врста представника рода *Cyclamen* са подручја Србије – хемијска и фармаколошка анализа**“, по обиму и квалитету израде у потпуности одговара пријављеној теми дисертације.

2.6. Научни резултати докторске дисертације

Најзначајнији резултати истраживања су садржани у следећим закључцима:

Водени, етанолни и ацетонски екстракти луковица *C. hederifolium* и *C. purpurascens* сакупљаних у пролеће и јесен садрже феноле, флавоноиде и сапонине. Сви растварачи, коришћени у овом истраживању су показали способност екстракције фенола, флавоноида и сапонина, без обзира у ком вегетацијском периоду је материјал био сакупљен. Садржај укупних фенола, флавоноида и сапонина разликовао се у зависности од растварача употребљеног за екстракцију, биљне врсте и вегетацијског периода у коме је биљни материјал прикупљен.

Сви испитивани екстракти луковица *C. hederifolium* и *C. purpurascens* испољавају антиоксидационо дејство. Постоји корелација између индекса антиоксидационог потенцијала свих испитиваних екстраката луковица обе биљне врсте и садржаја укупних фенола и флавоноида:

- Постоји средње јака корелација између индекса антиоксидационог потенцијала свих испитиваних екстраката луковица *C. hederifolium* прикупљаних у пролеће и њиховог садржаја укупних фенола и флавоноида.
- Постоји јака позитивна корелација између индекса антиоксидационог потенцијала свих испитиваних екстраката луковица *C. hederifolium* прикупљаних у јесен и њиховог садржаја укупних фенола и флавоноида.
- Постоји релативно слаба корелација између индекса антиоксидационог потенцијала испитиваних екстраката луковица *C. purpurascens* прикупљаних у пролеће и њиховог садржаја укупних фенола.
- Постоји јака позитивна корелација између индекса антиоксидационог потенцијала свих испитиваних екстраката луковица *C. purpurascens* прикупљаних у пролеће и њиховог садржаја укупних флавоноида.
- Постоји јака позитивна корелација између индекса антиоксидационог потенцијала свих испитиваних екстраката луковица *C. purpurascens* прикупљаних у јесен и њиховог садржаја укупних фенола и флавоноида.

Сви испитивани екстракти *C. hederifolium* и *C. purpurascens* испољили су антимикумно дејство према испитиваним сојевима бактерија и гљивица. Највећу антимикумну активност екстракти су остварили на сојевима бактерија *P. aeruginosa*, *E. aerogenes*, *S. aureus* и гљивици *C. albicans*. Водени, етанолни и ацетонски екстракти луковица *C. hederifolium* показали су бољу антимикумну активност ка испитиваним сојевима у односу на екстракте луковица *C. purpurascens*. Екстракти *C. hederifolium* и *C. purpurascens* добијени из воденог раствора, као и екстракт *C. hederifolium* добијен из ацетонског раствора имали су најснажније антибактеријско дејство. Екстракти *C. hederifolium* и *C. purpurascens* добијени из воденог раствора имали су најснажније

антифунгално дејство. Екстракти обе испитиване биљне врсте припремљени од биљног материјала прикупљаног у пролеће показују снажнију антимикуробну активност у односу на екстракте припремљене од биљног материјала прикупљаног у јесен.

Сви испитивани екстракти луковица *C. hederifolium* и *C. purpurascens* показују цитотоксичну активност ка свим испитиваним хуманим туморским ћелијским линијама (HeLa, A549, HCT-116). Највећу цитотоксичну активност ка HeLa ћелијама остварили су ацетонски екстракти луковица *C. hederifolium* из оба вегетациона периода и етанолни екстракти луковица *C. purpurascens* из оба вегетациона периода. Највећу цитотоксичну активност ка A549 ћелијама остварили су водени екстракти луковица *C. hederifolium* и ацетонски екстракти луковица *C. purpurascens*, из оба вегетациона периода. Највећу цитотоксичну активност ка HCT-116 ћелијама остварили су ацетонски екстракт луковица *C. hederifolium* прикупљаних у јесен, етанолни екстракт луковица *C. hederifolium* прикупљаних у пролеће и етанолни екстракти луковица *C. purpurascens* из оба вегетациона периода.

2.7. Примењивост резултата у теорији и пракси

Добијени резултати истраживања дају оригиналан и значајан допринос у допуни постојећих сазнања о хемијском саставу и фармаколошкој активности биљних врста *C. hederifolium* и *C. purpurascens*, што је од значаја имајући у виду примену испитиваних врста у традиционалној медицини.

2.8. Начин презентовања резултата научној јавности

Резултати ове студије публиковани су као оригинално истраживање у часопису индексираном на SCI листи категорије M23:

Kojic K, Arsenijevic A, Markovic M et al. Chemical and pharmacological characterization of aqueous and ethanolic extracts of *Cyclamen hederifolium* Ait. (Primulaceae) tuber. *Vojnosanit Pregl* 2021; 78(5): 532–41.

characterization of aqueous and ethanolic extracts of *Cyclamen hederifolium* Ait. (Primulaceae)

Закључак

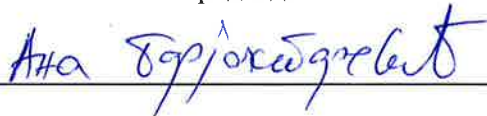
Комисија за оцену и одбрану завршене докторске дисертације кандидата Ксеније Обрадовић под називом „**Карактеризација биљних врста представника рода *Cyclamen* са подручја Србије – хемијска и фармаколошка анализа**“ сматра да је истраживање у оквиру тезе базирано на актуелним сазнањима и валидној методологији и да је прецизно и адекватно постављено и спроведено.

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата Ксеније Обрадовић под менторством проф. др Снежане Цупаре, редовног професора Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Фармацеутска технологија, представља оригинални научни допринос испитивању хемијских и фармаколошких ефеката екстраката луковица *Cyclamen hederifolium* и *Cyclamen purpurascens*.

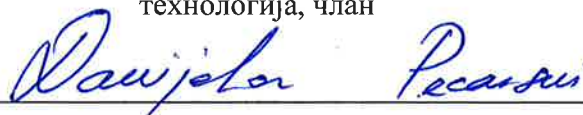
Комисија са задовољством предлаже Наставно-научном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу да докторска дисертација под називом „**Карактеризација биљних врста представника рода *Cyclamen* са подручја Србије – хемијска и фармаколошка анализа**“, кандидата Ксеније Обрадовић буде позитивно оцењена и одобрена за јавну одбрану.

Чланови комисије

др Ана Барјактаревић, ванредни професор Факултета медицинских наука
Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Фармацеутска технологија,
председник

др Данијела Пецарски, научни сарадник Технолошког-металуршког факултета
Универзитета у Београду за ужу научну област Биотехнологија - Фармацеутска
технологија, члан

др Марија Марковић, виши научни сарадник Института за шумарство у Београду
за ужу научну област Биологија, члан

У Крагујевцу, јул 2023. године